

del discurs de recepció de Julià Ribera. Un interessant apèndix, en canvi, ha vingut a enriquir extraordinàriament aquesta nova edició: la *Historia y crítica de una polémica*, publicada simultàniament, el 1924, a Madrid, Roma, París i Lund (en les revistes *BRAE*, *GDant*, *RLC* i «*Litteris*»), on Asín resumia tots els treballs i crítiques que la seva teoria havia motivat, i discutia les raons i els arguments que hom havia volgut oposar-li.

Seria una impertinència de voler descobrir ací aquesta obra universalment coneguda, riquíssima d'erudició, de lectura apassionant, que realment constitueix «una de las pocas obras maestras indiscutibles en la erudición europea de lo que va de siglo», com indiquen els editors en l'advertència preliminar. Tots els problemes que Asín hi ha plantejat han estat ja exposats, comentats i discutits profusament i no cal revenir-hi.

Les pàgines dedicades a historiar la polèmica que el llibre promougué es posen clarament de manifest que les diverses posicions dels investigadors davant l'ardida tesi d'Asín han vingut ja irreductiblement a fixar-se en dues: la dels qui accepten, sense discussió o amb lleugeres reserves, l'ascendència musulmana dels temes escatològics de la *Divina Commedia*, i la dels qui hi oposen dificultats, principalment de transmissió, i només accepten l'existència de coincidències. El que hi podia haver d'anecdòtic en la negació sistemàtica, per part d'estudiosos principalment italians, en ocasió del centenari de Dant, fresca encara la primera impressió de l'aparició de *La escatología musulmana*, ha desaparegut actualment, i avui les reserves que hom fa a aquesta obra més aviat es refereixen — englobant-hi altres qüestions, com la dels orígens de la poesia lírica europea, per exemple — al mètode general de treball dels arabistes espanyols i a llur manera de plantejar els problemes d'imitació literària, que Ribera intentà de sistematitzar i que Asín resumeix a la pàg. 357 del seu llibre.

La polèmica entorn el problema de les influències musulmanes damunt de les literatures europees prosseguirà indubtablement. A l'hora, però, de passar balanç en el camp de la investigació històrico-literària, hom no podrà deixar de reconèixer, sigui quina sigui la posició adoptada en aquestes qüestions, el positiu valor d'aquest llibre fonamental que, al costat de la seva gran obra d'arabista, el Prof. Miguel Asín Palacios volgué llegar a la consideració i a l'estudi dels romanistes.

R. A. i S.

RAFFAELLO VIOLA: *La poesia italiana di Giovanni Pascoli*. Universidad de Salamanca, 1945. 72 pàgs. + 1 lám. («Acta Salmanticensia», Filosofía y Letras, tomo I, núm. 2.)

Malgrat la seva proximitat temporal, la vida i l'obra de Giovanni Pascoli compta ja amb un nombre considerable d'estudis sorgits arreu d'Europa, dels quals el Sr. Raffaello Viola, lector d'italià a la Universitat de Salamanca, ofereix una ressenya completa en la notícia bio-bibliogràfica final d'aquesta monografia crítica. Ella serà des d'ara una contribució remarcable per a la coneixença de la lírica del famós humanista, successor de Carducci a la càtedra de Literatura Italiana de Bolonya i enriquidor audaç del vocabulari poètic (recordeu el *Dizionario pascoliano* de L. M. Capelli, Livorno 1923-26). Diverses circumstàncies han fet que la intenció del Sr. Viola es limités concretament a l'examen de l'obra

poètica italiana de Pascoli: resten, així, excloses les anàlisis dels *Carmina* llatins — molts d'ells premiats als concursos d'Amsterdam —, de la prosa i de la crítica pascolianes. L'estudi de tots aquests aspectes, és cert, només augmentaria l'extensió de les conclusions; no modificaria, però, ni incidentalment, la fesomia originària que reflecteix la producció poètica en italià de Pascoli.

Les preferències estètiques del Sr. Viola s'inclinen, evidentment, cap al poeta major de les *Myricae* i dels *Canti di Castelvecchio*, al qual destina el primer capítol, gairebé la meitat de la monografia. No creiem que ningú li'n pugui fer retret, davant de la sinceritat i el deteniment amb què analitza tota l'obra. Cal no oblidar, però, en aquest procés de discerniment, els *Primi poemetti* i els *Poemi conviviali*, objecte del segon capítol. Es tracta del cercle cronològic més ric de contingut per a Pascoli, que corre des del 1891 al 1904. Els seus altres set llibres de poesia italiana — *Odi e Inni, Canzoni di Re Enzo, Nuovi poemetti, Poemi italici*, i els pòstums *Poesie varie, Poemi del Risorgimento, Traduzioni e riduzioni* — els inclou l'autor, potser una mica despectivament, en la denominació genèrica d'un epígraf de sèrie, «I molti altri versi». La inspiració, en efecte, tret d'alguns poemes aïllats, s'havia anat debilitant i extingint, forçadament nodrida de sabes ja exhaurides, extraviada en convencionals resurreccions de pensaments heroics, polítics o històrics, emfatitzada en llocs comuns de retòrica sentimental i de franciscanisme estetitzat.

Semblarà massa crua aquesta crítica? El Sr. Viola, àdhuc en l'examen de l'obra major pascoliana, no és menys sever; i no ignora, a tal propòsit, les acusacions que solen fer-se els estudiosos de Pascoli, titllant-los d'incapacitats per a la sensibilitat moderna, d'inhàbils a empetir-se i a sentir-se veritablement humans. Pascoli, i precisament l'imperfecte o el potencial, ha gaudit d'un enorme predicament entre diferents nuclis de lectors, més aviat per raons emocionals o subjectives que no pas per raons netament literàries; els crítics s'hi han mostrat inflexibles. El Sr. Viola registra el fenomen i l'explica minuciosament en les pàgines més denses i llargues d'aquest estudi, les consagrades al Pascoli de *Myricae* i de *Canti di Castelvecchio*. Les tragèdies familiars, començades en l'assassinat del seu pare — el culpable del qual restà sempre en el misteri —, són el primer mòbil de la inspiració pascoliana. Tothom sap de memòria *La cavalla storna*. Ara, sincerament, ofereix aquest motiu, personalíssim i monòton, completes i freqüents cristallitzacions poètiques? Més aviat, deriva d'ell el to general de la seva psicologia, del seu món afectiu, angoixós, enigmàtic, pessimista, enyorívol del passat i del repòs dels morts, extàtic en la visió del camp i de la vida domèstica, amant de les coses humils i petites: les dues potències, en suma, típicament pascolianes, la sensitiva i l'ètica. Mancades sovint les seves intencions d'impuls estètic, l'aridesa plana necessàriament sobre una gran part de les composicions. El Sr. Viola acaba considerant com el millor de tota la producció del poeta el tríptic *Casa mia, Mia madre, Commiato*, particularment el primer poema.

Troben a faltar, en una monografia tan objectiva i detallada, un assaig sobre la mètrica, l'estil i el llenguatge de Pascoli, tres aspectes interessantíssims de la seva producció: això completaria el panorama crític del Pascoli classicista, neohumanista, filòleg i popularitzant. Tants de motius temàtics, desenrotllats en un sistema de versos lents teixits en polímetres brevíssims i ràpids, que formen composicions subtilíssimes i calidoscòpiques, distancien profundament el «somni» pascolità de la lírica europea contemporània. Les ingenuïtats, els

pleonasmes, les onomatopeies, les perífrasis, els melindros lèxics o fonètics són el recurs habitual de la seva poesia, sobretot en els moments d'absència d'inspiració, i potsèr el secret menys recòndit de la seva popularitat. El nucli de l'art pascollià, tan difícilment definible, trobaria sens dubte en l'anàlisi d'aquests elements una força auxiliar no menyspreable.

Miquel Dolç

Vida espanyola en la època gòtica. Ensayo de interpretación de textos y documentos literarios, por J. RUBIÓ Y BALAGUER. Barcelona, Editorial A. Martín, [1943]. 296 pàgs. + 52 làms. («El Mundo y los Hombres : Biblioteca española de cultura general», I.)

El subtítol amb què, modestament, l'autor d'aquesta obra ha volgut disminuir-ne l'abast, en part per posar-se a cobert de les crítiques d'aquells qui sempre van a la caça d'omissions en les obres d'altri, en part a fi de salvar la responsabilitat d'una exigència personal difícilment satisfeta (característica del Sr. Jordi Rubió), ens indica la base damunt la qual ha estat edificat aquest llibre; i és aquesta base — textos i documents literaris — el que reclama un comentari damunt d'aquestes pàgines. En la nota preliminar, tot esmentant algunes de les obres considerables, de conjunt, que reconstrueixen la història de la cultura medieval, l'autor posa el següent comentari a *La vie en France au Moyen Age de la fin du XIIe au milieu du XIVe siècle*, de Ch. V. Langlois : «Llibre agradable de veres. Els romans francesos en són la font principal. La primera vegada que el vaig llegir va seduir-me el propòsit d'adaptar-ne el mètode a l'estudi dels nostres antics monuments literaris. Però, ni en extensió, ni en abundància, ni en color, no poden comparar-se amb els francesos. Es mouen, per altra part, en un món menys fantasiejat i més en contacte amb la realitat.»

Els textos posats en joc pel Sr. Rubió i Balaguer van des del *Cantar de Mio Cid* fins a autors del segle XVI, com Torres Naharro, Gil Polo i altres valencians. Aquest període és el que el Sr. Rubió anomena l'«època gòtica», tot advertint que no es refereix als límits d'aqueix estil en la Història de l'Art, sinó al to de l'esperit que va informar la vida espanyola de la fi del segle XII fins molt entrat el quatre-cents. «M'atreviria a dir», declara, «que fins a la fundació de la Universitat d'Alcalà, el sentir general de la societat seguia essent gòtic, d'igual manera que ja començava a ésser-ho el món per al qual es va compondre el *Cantar de Mio Cid*».

Les fonts d'on el Sr. Jordi Rubió extreu els seus materials són així, força-sament, molt variades. Però predominen les que fan referència a les regions orientals de la Península : el Principat i València. N'és la causa, sens dubte, la formació de l'autor, el seu més gran domini de la literatura i la documentació relativa a aquests països; però també el fet que els textos siguin més abundosos o més expressius, i, encara, que hagin estat publicats en molt major nombre. Potsèr el predomini donat així als regnes catalano-aragonesos pugui aparèixer als ulls d'algú com un defecte. No ens ho sembla a nosaltres, no sols pels motius indicats, sinó perquè la varietat i riquesa de vida de les regions llevantines dóna molt més d'interès a l'evocació. El Sr. Rubió posa en joc, per tal de realitzar-la, des dels textos d'alguns trobadors com Ramon Vidal de Besalú